

Středoškolská technika 2025

Setkání a prezentace prací středoškolských studentů na ČVUT

Postoje příslušníků vybraných subkultur mládeže k návykovým látkám

Judita Maisnerová

První soukromé jazykové gymnázium
Brandlova 875/15, 500 03 Hradec Králové

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 17 Filozofie, politologie a ostatní
humanitní a společenskovední obory

Postoje příslušníků vybraných subkultur
mládeže k návykovým látkám

Judita Maisnerová

Královéhradecký kraj

Hradec Králové 2025

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 17 Filozofie, politologie a ostatní
humanitní a společenskovední obory

Postoje příslušníků vybraných subkultur
mládeže k návykovým látkám

Attitudes of members of chosen youth
subcultures towards addictive substances

Autor:	Judita Maisnerová
Škola:	První soukromé jazykové gymnázium Hradec Králové
Kraj:	Královéhradecký kraj
Konzultant:	Mgr. et Mgr. Kateřina Krupková, Ph.D.

Hradec Králové
2025

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci „*Postoje příslušníků vybraných subkultur mládeže k návykovým látkám*“ v rámci Středoškolské odborné činnosti vypracoval/a samostatně a použil/a jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů. Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce jsou shodné. Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Hradci Králové dne _____

Judita Maisnerová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat všem, kteří mi pomohli nebo jiným způsobem podpořili při práci na tomto projektu radou i jinou motivací. Jmenovitě chci poděkovat vedoucí práce PhDr. Stanislavě Vostřelové a odborné konzultantce Mgr. et Mgr. Kateřině Krupkové, Ph.D. Dále i svým kamarádům a rodičům za povzbuzení a trpělivost.

Anotace

MAISNEROVÁ, Judita. Postoje příslušníků vybraných subkultur mládeže k návykovým látkám. Hradec Králové, 2025. Vedoucí práce PhDr. Vostřelová Stanislava. Odborná konzultantka Mgr. et Mgr. Krupková Kateřina, Ph.D. 37 s.

Tato práce se zaměřuje na vztahy vybraných příslušníků daných subkultur mládeže k návykovým látkám, jejich identitu v rámci těchto subkultur a na souvislosti subkultur mládeže s návykovými látkami. Projekt má dvě hlavní části. První část mapuje problematiku z hlediska teoretického, stručně popisuje období adolescence, historii jejího pojmu a vnitřní etapy, mládež, socializaci, kulturu, subkulturu a její vliv a dále i subkultury mládeže obecně i jejich jednotlivé typy. Pozornost věnuje i návykovým látkám a závislostem. Druhá část obsahuje praktické provedení výzkumu, které bylo uskutečněno prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru se čtyřmi informanty. Je zahrnuto i vyhodnocení těchto rozhovorů. Hlavním výstupem práce je zjištění, že členové subkultur ve spojení s užíváním návykových látek nejčastěji uváděli subkulturu metal a naopak tuto souvislost popírali u subkultury goth.

Klíčová slova: adolescence; mládež; návyková látka; subkultura; závislost

Annotation

MAISNEROVÁ, Judita. Attitudes of members of chosen youth subcultures towards addictive substances. Hradec Králové, 2025. Thesis Supervisor PhDr. Vostřelová Stanislava. Consultant Mgr. et Mgr. Krupková Kateřina, Ph.D. 37 s.

This project focuses on relationships of chosen members of given youth subcultures with addictive substances, their identity concerning youth subcultures and the general connection between youth subcultures and addictive substances. The thesis has two main parts, first approaches the issue from a theoretical perspective, briefly describing adolescence, its history and inner phases, youth, socialization, culture and subculture and their influence, while also focusing on youth subcultures in general and specific types of them alike. It too mentions addiction and addictive substances. The second part contains practical research, which was done through a semistructured interview with four informants. An evaluation of said interviews is included. The main result of the project is the fact that given members of youth subcultures mostly consider the metal subculture to be connected to drugs, while they deem the goth subculture as not tied to them.

Keywords: adolescence; youth; addictive substance; subculture; addiction

Strukturovaná anotace

Klíčová slova: adolescence, mládež, návyková látka, subkultura, závislost

Rozsah práce: 37 stran

Přílohy práce: předpřipravené otázky pro polostrukturovaný rozhovor, vzor informovaného souhlasu s rozhovorem

Záměr a cíl práce: zmapování postojů jednotlivých příslušníků vybraných subkultur mládeže k návykovým látkám

Použité metody a techniky: polostrukturovaný rozhovor, provedený prostřednictvím mobilní aplikace se čtyřmi respondenty

Popis výsledků (sumarizace): V rámci praktického šetření mi jednotliví členové subkultur sdělili své barvité postoje k danému tématu, zejména chci vyzdvihnout, že všichni informanti uvedli zkušenost s alkoholem a ani jeden informant neviděl marihuanu ve vyložené negativním světle. Jediná subkultura, u které bylo zaznamenáno, že vnímá jako svou neoddělitelnou součást užívání návykových látek, byla subkultura metal

Zhodnocení výsledků (přínos práce): v rámci praktické části práce se mi podařilo získat podrobnější názory jednotlivých členů subkultur na návykové látky, informace o jejich zkušenostech s nimi i jejich názory na celkový vztah subkultur mládeže a návykových látek

Další možnosti řešení, pokračování v práci: Práce by se dala rozšířit rozhovorem s větším počtem respondentů a zakomponováním dalších členů jiných subkultur, například subkultury emo. Bylo by možné také zmapovat danou problematiku z pohledu vrstevníků, kteří nejsou členy subkultur, například dodatečným dotazníkovým šetřením

Obsah

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Adolescence	11
1.1 Historie adolescence	12
1.2 Vnitřní etapy adolescence	12
1.2.1 Časná adolescence	12
1.2.2 Střední adolescence	12
1.2.3 Pozdní adolescence	13
1.3 Rizikové chování v adolescenci	13
2 Subkultury mládeže	14
2.1 Vymezení socializace	14
2.2 Socializace v adolescenci	14
2.3 Vrstevnické vztahy	15
2.4 Vymezení kultury a subkultury	15
2.5 Mládež	15
2.6 Subkultury mládeže	15
2.7 Vybrané subkultury mládeže	16
2.7.1 Punk	16
2.7.2 Metal	17
2.7.3 Goth	17
2.7.4 Emo	17
2.8 Rizikovost subkultur mládeže	18
3 Užívání návykových látek	18
3.1 Vymezení návykové látky	18
3.2 Možné negativní důsledky užívání návykových látek	19
3.3 Syndrom závislosti	19
3.4 Adolescence a návykové látky	19
PRAKTICKÁ ČÁST	21
4 Sociální výzkum	21
4.1 Kvalitativní výzkum v sociologii	21
4.2 Rozhovor	22
5 METODIKA	22

6	VÝSLEDKY	24
6.1	Informantka 1	24
6.2	Informantka 2	26
6.3	Informantka 3	28
6.4	Informantka 4	30
	DISKUZE	32
6.5	Splnění cíle práce	32
6.6	Vyhodnocení tazatelských otázek	32
6.7	Porovnání výsledků s výsledky jiných autorů	33
	ZÁVĚR	34
	LITERATURA	35
	A PŘÍLOHY	1

ÚVOD

Tématem adolescence, zejména ve spojení s návykovými látkami, se zabírám již delší dobu. I proto jsem svoji práci zaměřila právě na tuto problematiku.

Zajímá mě i téma subkultur mládeže. Chtěla jsem se o nich vždy dozvědět něco navíc, a tak pro mne bylo zpracování mé práce výbornou příležitostí, jak se v tomto ohledu více vzdělat.

Domnívám se, že vůči subkulturám mládeže existuje mnoho neopodstatněných předsudků, které bych chtěla s touto prací konfrontovat. Jedná se i o postoje k návykovým látkám, s nimiž jsou subkultury mládeže povětšinou spojovány, aniž by to odpovídalo skutečnosti.

V teoretické části stručně přibližuji téma problematiky vztahu vybraných subkultur mládeže k návykovým látkám, charakterizuji vývojové období adolescence a rizikové chování s ní spojené, vysvětluji pojmy socializace, subkultura, přibližuji některé subkultury mládeže a téma návykových látek.

Hlavním cílem praktické části mé práce bylo získat hlubší vhled do názorů a celkových postojů členů vybraných subkultur mládeže k návykovým látkám. Hlavní metodou pro splnění cíle práce byl polostrukturovaný rozhovor, který byl realizován se čtyřmi respondenty z vybraných subkultur mládeže. Předem připravené otázky pro rozhovory směřovaly nejen na problematiku subkultur mládeže a jejich vztahu k návykovým látkám, ale mapovaly i to, jak samotní členové sami sebe v rámci svých subkultur vnímají.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Adolescence

Adolescence je nejlépe definovatelná jako období mezi dětstvím a dospělostí. Věkově se vymezuje složitěji, jelikož se liší napříč kulturami. Ve vyspělých zemích se stále prodlužuje díky rychlejšímu dospívání a náročnějším studijním požadavkům. V České republice se nejčastěji uvádí období mezi 15. až 20. rokem života (Macek, 2003). Podle World health organisation například trvá od 10. do 19. roku života. Z biologického hlediska se počátek adolescence určuje ukončením růstu a reprodukční zralostí, konec se však definuje spíš z psychologického hlediska, například dosažením osobní autonomie, nabytím role dospělého člověka či získáním profesní kvalifikace. V této životní etapě se dokončuje pohlavní dozrávání, nastává fyzický a duševní rozvoj. Člověk se také sociálně učí a rozvíjí se u něho zejména sebereflexe a sebe-regulace. Spousta náležitostí je však proměnlivá na základě kulturních odlišností (Macek, 2003). V této vývojové etapě mimo jiné nastává i značné zlepšení motoriky, rozvíjí se vnímání (hlavně vizuální), což je spojeno s abstraktním myšlením. Na základě toho je zmírněná intenzita živosti představ, které se stávají obecnějšími. Vyvíjí se zde stále řeč, ale méně nápadně, například rozšiřováním slovní zásoby, zlepšením uspořádání větné skladby a posunem ve vyjadřování celkově. Zlepšuje se zde také schopnost učení se na základě logických souvislostí. Vznikají zde také nové, rozlišné zájmy (Langmeier a Krejčířová, 2006).

V období adolescence se vyskytují určité vývojové úkoly, které při nesplnění mohou vést ke komplikacím v dospělém životě. K těmto úkolům patří podle Havighursta následující:

- dosažení nových, zralejších vztahů s vrstevníky obou pohlaví
- dosažení mužské nebo ženské sociální role
- akceptování vlastní tělesné konstituce
- dosažení emoční nezávislosti od rodičů a jiných dospělých
- příprava na manželství a rodinný život
- příprava na ekonomickou nezávislost
- osvojení si určitých hodnot a etických systémů
- dosažení společensky zodpovědného chování

(Nielsen Sobotková, 2014).

1.1 Historie adolescence

Až do 19. století byla adolescence chápána jako totožná s pubertou, jelikož změnu sociálního statusu určovalo pohlavní dozrávání. Přejít mezi dětstvím a dospělostí byl tak mnohem kratší, navíc role, které měl člověk jako dospělý přijmout, byly konzistentní a předem určené. Adolescence se začala vymezovat kvůli sociologickým, kulturním a politickým změnám, které nastaly zejména po rozpadu feudální společnosti a nástupu jejího novodobého typu. Vlivem různých faktorů spojených s touto změnou se začal oddělovat životní styl dětí a dospělých. Adolescence se jako samostatná vývojová etapa začala vyčleňovat především kvůli školství, které umožnilo oddělení světa mladých lidí. Při prvních výzkumech se tato etapa považovala za dramatické období vzdoru, později se však ukázalo, že její rizikový průběh je dán spíše okolními faktory, jako jsou rodinné podmínky a společenské vlivy, přičemž problémy, které adolescent má, často vznikají již v dětství. V dnešní době má adolescence podstatný význam a rozměry: sociální, pedagogický a ekonomický. Je veřejně prezentována a je důležitá nejen pro ty, kteří si jí zrovna prochází, ale i pro ty, kteří ji již mají za sebou a nebo je teprve čeká (Macek, 2003).

1.2 Vnitřní etapy adolescence

Adolescence se vnitřně dělí na další podetapy, které se od sebe podstatně odlišují. Jsou to časná adolescence (10 až 13 let), střední adolescence (14 až 16 let) a pozdní adolescence (17 až 20 let) (Macek, 2003). Vývoj v adolescenci probíhá zpravidla v těchto oblastech: biologické (vývoj mozku, pohlavní dozrávání), psychické (kognitivní, morální a prosociální vývoj) a sociální (formování identity, získávání nových rolí) (Nielsen Sobotková, 2014).

1.2.1 Časná adolescence

V tomto období začíná a zpravidla se ukončuje pohlavní dozrávání. V důsledku toho se zvyšuje zájem o opačné pohlaví. Nastávají zde i ostatní změny, které přímo nesouvisí s pubertou, například zlepšení kognitivních procesů. Některé náležitosti časně adolescence se týkají společenských norem, v některých zemích například adolescenti ukončují v toto období základní školní docházku (Macek, 2003).

1.2.2 Střední adolescence

Adolescenti se v tomto období typicky snaží odlišit od svého okolí nošením jiného oblečení či posloucháním určitého druhu hudby, čímž se spojují se svými vrstevníky (Macek, 2003). Tyto specifické druhy oblékání a hudby spolu se životním stylem a specifickým chováním adolescentů se nazývají subkultury mládeže (Kabátek, 2018). Adolescenti hledají svoji identitu jakožto svoji jedinečnost a autentičnost. Začínají sami provádět změny ve svém životě a utvářet jej (Macek, 2003).

1.2.3 Pozdní adolescence

Toto období adolescence přímo směřuje k dospělosti. Adolescenti často dokončují studium a hledají si práci. Výrazný je sociální aspekt identity. Adolescent se zaměřuje na svoji budoucnost, ať už z profesního či partnerského hlediska. Rozhodnutí adolescenta ovlivní, kdy nabyde dospělé role. Záleží, jestli se například rozhodne pro vysokoškolské studium, osamostatní se od rodičů nebo uzavře manželství (Macek, 2003).

1.3 Rizikové chování v adolescenci

I přes to, že adolescence není krizovým obdobím, i když je někdy tak chybně označována, může být velmi riziková, co se týče problémového chování. Existují dva typy tohoto chování, první typ je poškozování vlastního (ať už psychického či fyzického) zdraví adolescenta, druhý typ je ohrožování společnosti, nebo-li negativní vliv a působení újmy druhým lidem. V dnešní době se adolescenti nejčastěji podílí na tomto rizikovém chování:

- agrese, násilí, šikana či týrání
- užívání drog (včetně alkoholu a kouření)
- sexuální rizikové chování
- poruchy příjmu potravy
- sebevražedné pokusy a sebevraždy
- rizikový sport
- trestná činnost

Všechny druhy rizikového chování mají své rozmanité příčiny (kulturní, historické, ekonomické, politické, psychologické) a jsou ovlivněny různými aspekty adolescentova života. Problémové chování u adolescentů ovlivňují tyto vzájemně propojené aspekty: demografické charakteristiky, socializační vlivy, vnímané charakteristiky prostředí a osobnostní rysy. Největší vliv na rizikové chování má rodina, zejména rodiče, kteří jsou předlohou chování pro své děti (Macek, 2003).

Podle Halla se delikventní chování vyskytuje častěji mezi 12. až 14. rokem života, vrcholí v 18. roce života a pak prudce klesá. Hall dělí delikventy na dvě skupiny: s celoživotní delikvencí a s delikvencí omezenou adolescencí. Podle jeho teorie je zásadní, zda se v dětství daných jedinců nacházely rizikové faktory. Pokud se tyto faktory nevyskytovaly, delikvence zůstává ohraničena adolescencí (Nielsen Sobotková, 2014).

V motivaci jednání adolescenta jsou podstatné jednotlivé potřeby, postoje a hodnoty, zejména jeho školní výkon, vlastní nezávislost, city náklonnosti a lásky a jeho

očekávání v těchto oblastech. Z osobnostních charakteristik je významné sebehodnocení, přesvědčení o vlivu na vlastní život, pocit odcizení, kritičnost ve vztahu k druhým a postoje adolescenta k subjektům problémového chování. K dalším rizikovým faktorům patří přirozená touha po objevování a experimentaci i hledání vlastních hodnot a prožitků či vyhovujícího životního stylu. Adolescent si může například brání drog vykládat jako cestu ke kreativitě (Macek, 2003).

2 Subkultury mládeže

2.1 Vymezení socializace

Člověk se nerodí jako tvor sociální tj, společenský, ale postupně se jím stává tím, jak do společnosti vrůstá, socializuje se.

„Proces osvojování si způsobů chování a seznamování se s kulturním prostředím, osvojení si společenských norem, plné přizpůsobení se společenskému životu se nazývá socializace“ (Sollárová a Výrost, 2019).

Socializace má 4 základní složky. **Složku hodnotově normativní**, která je dána ideály, normami a přesvědčeními společnosti. Zásadní vliv zde mají sociální instituce: rodina, výchovné a vzdělávací instituce, přirozené autority, náboženské instituce, masové sdělovací prostředky, počítače či politická zřízení. **Složka mezilidsky vztahová** obsahuje osobní zvláštnosti a jedinečnost situací, což určuje sociální komunikaci a sociální učení, kterým si člověk osvojuje své sociální role. **Rezultativní složka systému** je výsledkem spojení prvních dvou složek. Utváří jednotlivce jakožto produkt socializace. **Složka osobnostní** zohledňuje soustavu individuálních osobnostních vlastností jednotlivce, a to i ve spojení s předchozími složkami. Je zde důležitá sebereflexe a seberegulace, které vedou k socializaci sama sebe. Tento subjektivní aspekt je důležitý zejména v období adolescence (Macek, 2003). V socializaci nastává paradox, který je zapříčiněn na jedné straně snahou o individualitu jednotlivce a na straně druhé touze po sociálním spojení a sounáležitosti s druhými, přičemž vybalancování těchto dvou snah vede ke zdravému soužití (Sollárová a Výrost, 2019).

2.2 Socializace v adolescenci

Vztah mezi jednotlivcem a společností zpravidla utváří společnost. Dospívající si určuje vlastní osobní zákony, má své představy, avšak zásadně ho ovlivňují veřejné instituce jako je škola a přirozené autority. Jednotlivec v tomto období začíná utvářet svůj vlastní život, dělat vlastní rozhodnutí, prostřednictvím čehož může ovlivnit i své okolí a zapříčinit jeho změnu (Macek, 2003).

2.3 Vrstevnické vztahy

Mladí lidé si často vytváří silné vrstevnické vztahy, které se pohybují mezi naprosto volnými spolky až po pevně dané gangy či různé delikventní skupiny. Všechny tyto útvary mají následující vlastnosti: skládají se z jedinců, kteří spolu interreagují a znají se, dodržují určité normy a druhy chování v rámci subkultury, jejich role jsou propojeny a svoji skupinu onačují jako „my“ (Smolík, 2017).

2.4 Vymezení kultury a subkultury

Kultura je prostředí, do kterého se člověk narodí. Obsahuje životní podmínky, které přináší specifické požadavky. Těmi jsou zejména materiální a nemateriální společensky uznávané hodnoty. Kultura se dále člení na menší **subkultury**, které mají své vlastní hodnoty a kontext, přičemž vliv subkultury bývá silnější než kultury samotné, jelikož více ovlivňuje vztahy a působí silněji na emoce (Sollárová a Výrost, 2019).

2.5 Mládež

„Mládež je velká sociální skupina lidí se specifickou pozicí a úlohou ve společnosti. Do této skupiny bývají zařazováni jedinci ve věku od ukončení základní docházky do věku ukončení zralosti, převzetí všech rolí dospělých a získání plnohodnotného občanského statusu“ (Smolík, 2017).

Mládež se vyznačuje těmito psychologickými charakteristikami: iniciativnost, snaha překonávat překážky, sebedůvěra, ctížádost, snaha o sebeuplatnění, schopnost vidět to, co starší generace nechápe, kontrastní styl ke starší generaci, odpor proti předsudkům či dogmatismu, dále se zaměřuje na budoucnost a romantiku. Zpravidla se také soustředí na daný okamžik, zajímá je současná móda, hudba apod. Snaží se zamezit zásahu dospělých do jejich života. Ve 21. století je však poměrně obtížné mládež výstižně charakterizovat. Mládí se obvykle spojuje s životními etapami puberty a adolescence. Pubescence je ohraničena 11. a 15. rokem života, adolescence typicky trvá od 15. do 20. roku života (více uvedeno výše) (Smolík, 2017).

2.6 Subkultury mládeže

„Subkultura mládeže je typ subkultury vázaný na specifické způsoby chování mládeže, na její sklon k určitým hodnotovým preferencím, akceptování či zavrhování určitých norem, životní styl odrážející podmínky života“ (Smolík, 2017).

Pojem subkultura se vymezuje ve vztahu s hodnotami, chováním a životním způsobem dospělých v téže společnosti. Subkultura mládeže vzniká zpravidla tam, kde se situačně odliší myšlení a životní styl mladých do takové míry, že se pro ně vytvoří typický způsob chování. Subkultury mládeže jsou skupiny mladých lidí s podobnými zájmy, problémy či zvyky, které je odlišují od jiných sociálních skupin.

Často tak bývá ale označované cokoliv týkající se mladých lidí, což pojem dělá více abstraktním (Smolík, 2017).

2.7 Vybrané subkultury mládeže

V současnosti jsou nejznámější následující subkultury:

- emo
- goth
- hip-hop
- hippies
- hooligans
- metal
- punk
- skate
- skinheads
- techno

(Kriegelová, 2011).

pozn.: pro účely této práce budou dále uvedeny subkultury punk, metal, goth a emo.

2.7.1 Punk

Slovo *punk* má mnoho významů, může znamenat například „příslušník gangu,“ či „nepotřebný materiál“. V dnešní době však toto slovo neodmyslitelně naráží na punk rock a označuje fanouška této subkultury a hudby. Jde o snahu šokovat, zejména svojí image. Původně byl punk snahou městské mládeže o jedinečnost a přirozenost (Smolík, 2017).

Inspiroval se různými předchozími moderními styly, čímž vytvořil vymykající se generaci mladých lidí se specifickým stylem a typickým vlastnoručním dotvářením oděvů. Pro punk byl také typický odpor k masově vytvářené hudbě. I přes to se však později stal komerční záležitostí. Punk inspiroval další směry, zejména subkulturu goth (Goodlad a Bibby, 2007).

I dnes platí, že punk je spojován s typickými způsoby projevu a snahou se odlišit, vyjádřit emoce, zejména hudbou. Negativem spojovaným s touto subkulturou je užívání návykových látek. V rámci subkultury existuje konflikt mezi komerční stránkou a zbytkem fanoušků, kteří se staví proti tomuto náhledu na tento styl. Dnes je punk vnímán jako forma hudby pro mladé lidi a jako forma protestu antikonenční mládeže (Smolík, 2017).

2.7.2 Metal

Co se týká metalové subkultury, je těžké ji definovat, už kvůli složitosti samotného dělení metalové hudby a jejímu propojení s ostatními skupinami. Scéna má také velmi dynamický vývoj. Je však důležité poznamenat, že metal není jenom hudba. Je i určitými proudem subkultury a v některých případech i životním názorem. Za počátek metalu bývá považováno album Paranoid skupiny Black Sabbath. Tvorba této skupiny často vyjadřovala extravagantní názory a specifický styl oblékání. Metal bývá spjat se satanismem, který je této subkultuře často přisuzován nábožensky založenými skupinami a následně využíván touto subkulturou jako jakási „nálepka.“ Metalová image se skládá z dlouhých vlasů, džínového či koženého oblečení, podmalovaných očí a různých provokativních nápisů. Bývá spojován s konzumací drog. Jak již bylo zmíněno, metal se dělí do mnoha proudů. Zde je vyjmenováno několik z nich: **glam metal, thrash metal, death metal, black metal...** (Smolík, 2017).

2.7.3 Goth

Subkultura goth je blízce spjata se subkulturou emo a navazuje na subkulturu punk. Gothická subkultura se kromě punku částečně inspiruje autory jako jsou E. A. Poe a Charles Baudelaire, kromě punku navazují na gotický romantismus, který se zajímal o smrt, záhady a okultismus. Výraznou charakteristikou je obdivování temna a tajemna, velkou roli hraje černá barva a celková gothická image (Smolík, 2017).

Typický vzhled subkultury goth, kterým je například až nezdravá bledost, tmavý makeup, atd., se původně zformoval v prostředí hudební skupiny Sex Pistols (Go odlad a Bibby, 2007).

V rámci této subkultury byl studií prokázán vztah se sebepoškozováním, emocionálně depresivními náladami, zneužíváním návykových látek a sebevražedným chováním. Existují dvě hlavní teorie, proč je toto chování s goth subkulturou spojené. První spekuluje, že sebepoškozování je v tomto případě otázkou stylu, druhá pak uvádí možnost, že se daný jedinec snaží sebepoškozováním odlišit, což je v rámci extravagance subkultury goth přijímáno (Kriegelová, 2011).

2.7.4 Emo

Styl emo je spojen s gothickou a tím pádem i punkovou subkulturou. Jeho představitelé jsou zpravidla označováni za melancholické, frustrované a psychicky nevyrovnané. Poslouchaná hudba v rámci této subkultury je rozmanitá, důležitý je niterný prožitek v ní. Kromě něj obsahují texty často tematiku depresí, sebepoškozování a nešťastné lásky. Lidé této subkultury mají velmi specifický styl, černé vlasy s ofinou až k očím, piercingy, oční stíny... Tento styl je také z ostatních jmenovaných nejvýraznější v rámci sociálních médií (Smolík, 2017). Subkultura emo je nejčastěji spojována se sebepoškozováním – jedná se o vžitý stereotyp vázaný k této subkultuře, který je někdy brán až satiricky, přičemž ale někteří členové toto pojetí

berou vážně. Většina hlavních představitelů této subkultury ale tento přístup nesdílí (Kriegelová, 2011).

2.8 Rizikovost subkultur mládeže

Subkultury mládeže jsou často spojovány s rizikovým chováním. Staví se proti normám, čímž produkují chování, které společnost považuje za deviantní. Subkultura může často již ze svého principu nutit jedince, aby zaujímal radikální postoje ke společnosti či k ostatním subkulturám. I životní styl subkultury může mít negativní vliv, a to ve dvou rovinách. V první rovině se jedná o vztah ke společnosti. Vnitřní normy subkultur jsou často v rozporu s běžnými normami společnosti. Tyto odlišné normy mohou přímo podpořit deviantní chování. Ve druhé rovině je důležitá subkulturní parta, která může jedinci zajistit zázemí pro deviantní chování. Dostane se mu důležitého zázemí (například ideologického), organizace a koordinace těchto aktivit, strukturování volného času, dělby práce, stanovení cíle v rámci party a v neposlední řadě i ochrany před orgány činnými v trestním řízení. Se subkulturami mládeže se často spojují následující sociální deviace a sociálně patologické jevy:

- kriminalita
- alkoholismus
- tabakismus
- užívání návykových látek
- promiskuita
- politická ortodoxie
- sebevražednost
- vandalismus
- agresivita

Je podstatné, že subkultury mládeže jsou velmi proměnlivé a komplexní, takže je složité jim konkrétně přisoudit jednotlivé jevy (Smolík, 2017).

3 Užívání návykových látek

3.1 Vymezení návykové látky

Návyková látka neboli droga je látkou, která má psychotropní efekt, tedy mění prožívání okolního světa, a která budí potenciální závislost – její dlouhodobé a pravidelné užívání vede k riziku vyvolání závislosti. Drogy se dělí do následujících skupin podle jejich vyhledávaných účinků:

- Tlumivé látky - zklidňují, ve vyšších dávkách mohou navodit spánek, může nastat kóma i selhání životních funkcí
- Psychomotorická stimulancia - zbavují člověka pocitu únavy
- Halucinogeny - mění způsob vnímání

(Kalina, 2015).

3.2 Možné negativní důsledky užívání návykových látek

Návykové látky mohou s sebou přinášet řadu negativních následků, které ovlivňují zdraví (z fyzického a psychického hlediska) i sociální vztahy člověka, zejména při vzniku závislosti. V tomto aspektu je důležitý způsob užívání drogy, nejnebezpečnější je injekční aplikace, která zavádí látku – ale například i různá znečištění – přímo do krve. Také zapříčiňuje poškození cévního systému. Méně nebezpečným je šňupání, které však při dlouhodobém užívání poškozuje nosní sliznici. Při inhalaci vzniká riziko poškození plic a nádorových onemocnění (Prajarová, 2010).

Při užívání návykových látek člověk celkově strádá, přestává o sebe dbát. Může také dojít k toxické psychóze a je zvýšeno riziko různých chorob a úrazů. Z psychického hlediska se mění celková osobnost člověka, která upadá. Jediným životním cílem člověka se postupně stane získávání a užívání návykové látky. Dlouhodobě se zhoršuje koncentrace, paměť. Uživatel návykové látky může mít halucinace či bludy, ztrácí pojem o čase a navázání vztahů se stává nemožným. Vzhledem k absolutnímu upřednostnění návykové látky před jakýmkoliv jiným aspektem života je jedinec postupně vyloučen ze společnosti a stýká se zejména s lidmi v podobné situaci (Prajarová, 2010).

3.3 Syndrom závislosti

„Syndrom závislosti je skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více.“ (Nešpor, 2000).

Hlavním aspektem závislosti je silná až přemáhající touha užívat psychoaktivní látku. Znovuuzítí látky po době abstinence vede k rychlejšímu objevení rysů závislosti. Jedinec má syndrom závislosti, pokud se u něj po dobu jednoho roku objevily minimálně tři z uvedených jevů: silná touha či puzení po látce, potíže v sebeovládání v souvislosti s látkou, tělesný odvykací stav, tolerance k účinku látky, zanedbání jiných potěšení a zájmů a pokračování v užívání přes zjevně škodlivé následky (Nešpor, 2000).

3.4 Adolescence a návykové látky

Jak bylo už uvedeno, rizikové chování v adolescenci je zapříčiněno různými důvody. To platí i pro oblast návykových látek. Rizikové podmínky může vytvořit například

rodina, pokud neplní své základní funkce. Dalším aspektem, který může posílit touhu zkusit návykovou látku, je přirozené hledání a upevňování přátelských i partnerských vztahů v tomto období. Experimentování v oblasti návykových látek umožňuje adolescentovi stabilizovat jeho místo mezi vrstevníky či prožít intimitu partnerského vztahu. Adolescent může drogu použít i ve snaze vyrovnat se se zklamáním. Návyková látka může adolescentovi dát pocit, že nikoho nepotřebuje a nebo naopak dodat pocit sounáležitosti. Důležitým faktorem při zneužívání návykových látek je i již zmíněná rodina, která nemusí být vyloženě dysfunkční, aby vedla k tomuto chování (Kalina, 2015).

Svou roli hraje i to, jak adolescent svoji rodinu a především rodiče vnímá. Drogově závislí adolescenti často hodnotí rodiče jako odcizené nebo přímo naopak až přehnaně starostlivé a kontrolující. Na toto vnímání pak mají vliv vrstevníci, kteří v adolescenci nabývají na významu. Důležité je, zda jsou vlivy rodičů a vrstevníků kompatibilní. Na rizikové chování dále působí i masová média jako je například televize. Důležitým faktorem je i škola, jako místo pro setkávání se s vrstevníky a zájmové aktivity. Ke škole, spolužákům a učitelům, se vztahuje i šikana. Spolužáci a učitelé také mají vliv na adolescenta jako jednotlivce. Učitelé, kteří jsou autoritou, mohou vyvinout na adolescenta velký tlak, snížit jeho sebevědomí, a tím vyvolat riziko problémového chování (Macek, 2003).

Nejčastější příčiny pro užívání návykových látek u dětí a mladistvých jsou následující:

- biologické předpoklady
- tlak okolí nebo vliv rovnocenné skupiny
- přebírání vzorců chování dospělých a postojů rodičů
- životní krize nebo útěk od problémů
- únik před vnitřními emotivními problémy nebo depresí
- touha po euforii
- zvědavost a nuda

(Fikarová, 2019).

Podle statistik většina závislých začne mít problémy s návykovými látkami již před dospělostí. Podle studie ESPAD z roku 2011 má v české republice 43,4 % mládeže zkušenost s nelegální drogou, přičemž pravidelně využívá nelegální drogu 18,5 % mládeže. 60 % pravidelně pije alkohol (Kalina, 2015).

PRAKTICKÁ ČÁST

Cíl práce: Zmapovat postoje daných příslušníků vybraných subkultur k návykovým látkám.

Hlavní výzkumná otázka: Jaký je vztah daných příslušníků vybraných subkultur k návykovým látkám?

Vedlejší výzkumná otázka 1: Která z nelegálních návykových látek je nejvíce přijatelná pro dané příslušníky vybraných subkultur?

Vedlejší výzkumná otázka 2: Která z legálních návykových látek je nejvíce přijatelná pro dané příslušníky vybraných subkultur?

Vedlejší výzkumná otázka 3: Jaký vliv má na zkušenost s návykovými látkami příslušnost ve vybraných subkulturách?

4 Sociální výzkum

„Sociální výzkumy se zabývají prvky, jevy a procesy a jejich vzájemnými vztahy, což vše jsou součástí sociální zkušenosti a spoluvytvářejí její reálnou podobu“ (Reichel, 2011).

Tyto výzkumy se zabývají zejména interakcemi jedinců a rozličných sociálních seskupení, relacemi v nich i mimo ně, jejich postoji, představami a chováním, jejich činnostmi a vztahy k jejím produktům, procesy socializace, vzděláním, mobilitou, sociální integrací, působením masmédií, mocí, uměním a mnohými dalšími fenomény. Pro tento typ výzkumů platí jistá neurčitost, jelikož samotný výzkum nemusí vést k nalezení pravé podstaty jevů, vzhledem k tomu, že bývají ovlivněny velkou spoustou faktorů. Bývají také do určité míry nepřesné a subjektivně ovlivněné, ať už ze strany výzkumníka či zkoumaných jedinců. To pramení z faktu, že se výzkumník spoléhá na výpovědi, i když často není jevům sám přítomen (Reichel, 2011).

4.1 Kvalitativní výzkum v sociologii

Kvalitativní výzkum není jednoduché definovat, jelikož obsahuje velké množství rozdílných přístupů. Například Creswell definoval kvalitativní výzkum následovně: „*kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ Nejčastěji se na počátku kvalitativního výzkumu určuje téma a základní výzkumné otázky. Dále pak i hypotézy a nápady pro modifikování zvoleného výzkumného plánu a postup při sběru dat a jejich analýze. Výzkumník analyzuje a vyhledává informace, které přispívají k vysvětlení výzkumných otázek. Analýza a sběr dat probíhají

současně v několika cyklech, kdy výzkumník vyřazuje data, která nepotřebuje a také přezkoumává své domněnky a závěry. Ty jsou také často probírány se samotnými účastníky výzkumu (Hendl, 2005).

Kvalitativní přístup má následující náležitosti: intenzivně šetří zkoumanou skutečnost, identifikuje vztahy, vytváří nové hypotézy, zkoumá mnoho aspektů u mála objektů, postup flexibilně reaguje na zjištěné informace, získávání údajů je značně nestandardizované, sběr a analýza údajů bývají časově náročné, sběr dat končí po teoretickém nasycení, data jsou vyhodnocována již v průběhu sběru, statistika je využívána minimálně až nulově, zobecnění výsledků je komplikované až nemožné, výpovědi jsou nekvantifikovatelné a jedinečné, výsledky mohou být ovlivněny výzkumníkem. Kvalitativní výzkum pomáhá porozumět zkoumanému problému, obsahuje dobré poznání podmínek a situací. Základními technikami pro sběr kvalitativních dat jsou například dotazník, anketa, pozorování, rozhovor a experiment (Reichel, 2011).

4.2 Rozhovor

Rozhovor je často využívaná technika v mnoha sociálních vědách. Považuje se za specifickou sociální situaci, která je navozena uměle na základě aktivity tazatele. Využívá se při kvalitativních i kvantitativních výzkumech, přičemž kvalitativní rozhovor provádí zpravidla jediná osoba. Rozdíl mezi kvalitativním a kvantitativním rozhovorem je také v míře formalizace. V kvalitativním rozhovoru rozlišujeme typicky tři úrovně strukturovanosti: rozhovor volný (otázky nejsou předem dány, vznikají během přirozené komunikace), rozhovor polostrukturovaný (je předem dané téma či otázky, jejich pořadí nemusí být dodrženo a tazatel může pokládat dodatečně i jiné otázky) a rozhovor strukturovaný (jsou v něm přesně určené otázky a jejich pořadí) (Reichel, 2011).

5 METODIKA

V samém počátku praktického výzkumu, po určení cíle, jsem volila způsob, jak postupovat. Nejprve jsem zvažovala metodu dotazníku, pak mi ale byl doporučen rozhovor, u kterého jsem již zůstala. Pro provedení samotné praktické části jsem si vybrala polostrukturovaný rozhovor, který se hodil pro můj výzkum a také byl nejvíce zvládnutelný vzhledem k mým možnostem. Nejprve jsem sestavila výzkumné otázky, pak v návaznosti i otázky tazatelské podle načtené teorie o subkulturách mládeže, dále jsem u těchto otázek zvažovala i aspekty, které mi osobně přišly zajímavé.

Otázky jsem nechala zkontrolovat psychologem a poté jsem začala hledat budoucí informanty. Hledala jsem na sociálních sítích a kontaktovala své známé. Mým cílem nebylo vyhledat konkrétní počet členů z konkrétních subkultur, chtěla jsem najít osoby, které se prezentují odlišně a mohly by být součástí některé z vybraných subkultur pro tuto práci. V tomto jsem vycházela z faktu, že subkultury jsou na sebe

úzce napojeny. Nakonec mi má známá doporučila menší skupinku lidí, kteří měli extravagantní styl oblékání tohoto typu. Kontaktovala jsem pět z nich, jeden člověk bohužel rozhovor odmítl. Před provedením rozhovoru všichni podepsali písemný souhlas (přiložen v přílohách) a byli náležitě informováni o průběhu rozhovoru. Samotné rozhovory probíhaly přes audiohovor prostřednictvím mobilní aplikace. Rozhovory jsem nahrávala přímo do svého mobilu, přičemž jeden rozhovor trval zhruba hodinu a čtvrt. Po dokončení všech rozhovorů jsem nahrávky ručně přepsala do dokumentů. Určila jsem kategorie pro rozčlenění textů a informace náležitě roztrídila. Závěry práce sice nejsou s ohledem na povahu šetření zobecnitelné, nicméně přináší díky zvolené kvalitativní metodě cenné poznatky v oblasti zkoumané problematiky skrze individuální výpovědi členů daných subkultur.

6 VÝSLEDKY

6.1 Informantka 1

Základní charakteristika

Informantka 1 je žákyní střední odborné grafické školy. Je jí 16 let a považuje se za součást metalové subkultury, ve které se pohybuje zhruba 3 roky. Užívání návykových látek považuje za součást své subkultury.

Subkultura

Identita v rámci subkultury

Informantka 1 sama sebe považuje za člena subkultury metal, označuje se také jako „alternativní.“ Vymezuje se proti označení „emo,“ které vnímá téměř jako urážku, jelikož součástí subkultury emo jednoduše není. Její styl je podle jejích slov „jednodušší“ než styl členů subkultury emo a také poslouchá „tvrdší“ hudbu než tito lidé. Za člena subkultury se považuje díky způsobu oblékání, hudbě kterou poslouchá a názorům, které sdílí s ostatními členy. V rámci své subkultury se cítí být sama sebou a být její členkou ji baví. Uvedla: „*Doufám, že mi to vydrží dlouho.*“ Metalovou hudbu poslouchala již od mala, k samotnému členství ji vedlo znovuobjevení tohoto žánru o pár let později.

Názory spojené se subkulturou

Názory, které sdílí se svojí subkulturou, se týkají hlavně stylu oblékání. Také odsuzuje osoby, které nemají pro její styl pochopení a nazývají ji „emo.“ Těchto lidí si nevšímá, považuje je za nekreativní a neoriginální.

Názory na návykové látky

Legální návykové látky

Alkohol považuje za látku, která by se měla požívat jen výjimečně, například při oslavách nebo společenských akcích. Zaujímá negativní postoj k lidem, kteří pijí velké množství alkoholu ve svém volném čase. Pokud je ale užíván ve společnosti a v menší míře, nemá s ním problém. Sama uvádí, že jí alkohol uvolňuje. Uvolňují jí i cigarety, přičemž mezi klasickými a elektronickými cigaretami nevnímá rozdíl. Následky obojího jsou v jejích očích stejné.

Marihuana

Podle informantky 1 je marihuana již zmapovaná - známe její efekt a následky, také ji lidstvo používá již dlouho. Kvůli těmto důvodům by z jejího pohledu měla být

legalizovaná. Nepovažuje ji za tolik škodlivou, pokud ji daný jedinec neužívá každý den.

Drogy tlumivé a drogy budivé

Informantka 1 uvedla, že tyto typy návykových látek neužívá a tedy na ně nemá žádný specifický názor a jsou jí prý „jedno.“ Uvedla: „*Ať si je užívá, kdo chce.*“

Drogy halucinogenní

Jako u drog tlumivých a halucinogenních respondentka 1 uvedla, že je neužívá. Narozdíl od předchozích kategorií se ale domnívá, že ukazují jiný svět, který by podle jejího názoru mohl být „ten pravý.“

Zkušenosti s návykovými látkami

Legální návykové látky

Informantka 1 uvedla, že občas pije alkohol a kouří, za aktivního kuřáka se však nepovažuje. Má spoustu přátel, kteří podle jejích slov užívají návykové látky denně.

Nelegální návykové látky

Z nelegálních návykových látek uvedla, že užívá pouze marihuanu, avšak jen příležitostně. „*Když se naskytne možnost dát si trávu, tak si dám, ale to se děje tak jednou za měsíc.*“ Zdůraznila také, že žádné jiné nelegální návykové látky neužívá.

Názor na vztah subkultury a návykových látek

Vliv subkultury na užívání návykových látek

Podle informantky 1 jsou různé návykové látky často užívány členy její subkultury a jsou i přímou součástí této subkultury. Členové subkultury metal podle jejích slov dokonce někdy odsuzují ostatní členy za to, že takové látky neužívají. Nejčastěji se setkává s návykovými látkami na koncertech a festivalech.

Předsudky společnosti o subkultuře a návykových látkách

Informantka 1 uvedla, že žádné předsudky společnosti ohledně návykových látek vůči své subkultuře nevnímá.

6.2 Informantka 2

Základní charakteristika

Informantka 2 je žákyní střední odborné grafické školy. Je jí 19 let a považuje se za součást zároveň goth a punk subkultury, ve kterých se, co se týká názorů, pohybuje zhruba 6 let. Návykové látky nepovažuje za přímou součást svých subkultur.

Subkultura

Identita v rámci subkultury

Informantka 2 se vnímá jako součást subkultur goth a punk, ale uvedla, že poslouchá „něco ze všeho.“ Člena těchto subkultur z ní dělá styl oblékání a hudby. Neméně důležité pro její subkulturní identitu jsou politické názory, které zastává. Metalovou hudbu poslouchala již od malička, stejně jako její rodina. Tato hudba se jí doteď líbí, stejně jako daný styl oblékání. *„Ohledně hudby a oblékání je to něco, co se mi jednoduše líbilo a chtěla jsem to implementovat do svého života a identity.“*

Názory spojené se subkulturou

Jak již bylo uvedeno, pro Informantku 2 jsou velmi důležité její názory, které spojuje se svojí subkulturní identitou. Snaží se být co nejvíce otevřená, jak novým věcem, tak odlišným názorům. Chce se na věci dívat z různých perspektiv. Sama chce být dobrým člověkem a neodsuzovat ostatní. Uvedla, že je například proti rasismu a homofobii.

Názory na návykové látky

Legální návykové látky

Informantka 2 hned ze začátku vyzdvihla svoji minimální zkušenost s návykovými látkami. Jelikož o nich moc neví ani z teoretického úhlu, nemá vytvořený konkrétní názor, tedy zaujímá spíše neutrální postoj. Důležité pro ni je ale neodsuzovat jedince, kteří návykové látky berou. Alkohol vnímá stejně jako ostatní typy drog a mělo by se s ním podle ní nakládat opatrně. Co se týče cigaret, je pro ni důležité, aby kuřáci respektovali nekuřáky. Nemá ráda elektronické cigarety, jelikož dělají v jejich očích kouření dostupnější.

Marihuana

Svůj postoj k marihuaně popisuje spíše jako lehce pozitivní než negativní, jelikož nemá žádnou špatnou zkušenost. Důležitá pro ni ale není otázka, zda je marihuana špatná nebo dobrá nebo jestli se má legalizovat. Podstatné je pro ni neodsuzovat její uživatele a hledat cesty, jak omezit závislost.

Ostatní nelegální návykové látky

Názor informantky 2 byl na všechny ostatní nelegální návykové látky podobný. Neví o nich mnoho, takže nemá vytvoření detailní názor. Vše by podle ní však mělo být s mírou, důležitý je ale stále aspekt toho, že by se uživatelé návykových látek neměli odsuzovat jen podle tohoto jediného faktu. Podle jejího názoru by se mělo rozbírat tabu kolem drog, které by pomohlo uživatelům, kteří chtějí přestat s návykovými látkami, ulehčit proces žádosti o pomoc.

Zkušenosti s návykovými látkami

Legální návykové látky a nelegální návykové látky

Informantka 2 označila své osobní zkušenosti s návykovými látkami za minimální až nulové. Ochutnala alkohol, ale nikdy jej nepila ve větší míře. Jediné zkušenosti má od lidí ze svého okolí, se kterými se ale nikdy nebavila do hloubky. Pár příslušníků z širšího okruhu její rodiny užívá návykové látky, ale její bližší rodina s nimi přerušila kontakt.

Názor na vztah subkultury a návykových látek

Vliv subkultury na užívání návykových látek

Informantka 2 se domnívá, že subkultury nemají vliv na užívání návykových látek. Uvedla: „*To, že někdo poslouchá určitou hudbu nebo se nějak obléká, ho nedonutí užívat návykové látky.*“ Souvislost však vidí v jiných činnostech, které jsou na subkultury vázané. Za příklad uvedla aktivismus, který může být stresující, což může vést k tomuto typu chování.

Předsudky společnosti o subkultuře a návykových látkách

Ve zkušenosti informantky 2 si o ní spousta lidí myslela, že návykové látky užívá, i přes to, že tomu tak není. Dokonce se setkala se situací, kdy se někdo, kdo jí neznal, snažil od ní odradit osobu jí blízkou s tím, že určitě musí návykové látky užívat.

6.3 Informantka 3

Základní charakteristika

Informantka 3 je žákyní střední odborné grafické školy. Je jí 16 let a považuje se za součást goth a punk subkultury. V nich se pohybuje zhruba 3 roky. Návykové látky považuje za součást svých subkultur.

Subkultura

Identita v rámci subkultury

Informantka 3 sama sebe vnímá jako součást subkultur goth a punk. Členem těchto subkultur je díky způsobu oblékání a životnímu stylu. Být goth pro ní znamená pohled do svých emocí, punk pro ní znamená rebelii proti nespravedlnosti. Jistou roli hrají také její názory. Subkulturu vnímá jako místo, kde může volně projevit sama sebe a své emoce. Součástí daných subkultur je již 3 roky. Ostatní členy subkultur našla prostřednictvím sociálních sítí, díky svým odlišným názorům.

Názory spojené se subkulturou

Pro informantku 3 je důležitý odpor a rebelie. Vymezuje se proti stereotypům a společenským pravidlům. „*Nelíbí se mi, jak je život předem daný. Tím myslím hlavně ten stereotyp, že si jednou najdu manžela, kterého si vezmu, budu mít děti a budu žena v domácnosti.*“ Zaujímá negativní postoj i k lidem, kteří odsuzují ostatní jen podle stylu oblékání.

Názory na návykové látky

Legální návykové látky

Informantka 3 nepovažuje alkohol za velký problém, pokud je užíván s mírou. Ten podle ní ale nastává, když neplnoletí lidé pijí alkohol například každý týden. U dospělých to podle ní není tak závažné, ale stále je potřeba požívání alkoholu nepřehánět. K cigaretám má odpor. Smrdí podle ní, kvůli čemuž se jim naprosto vyhýbá. Elektronické cigarety jsou podle ní lepší v tom, že voní. Pozitivně však nevnímá ani je.

Marihuana

Informantka 3 uvedla, že její postoj k marihuaně je spíše neutrální. Moc o ní neví, ale myslí si, že je podstatné najít, jako u všeho ostatního, rovnováhu a nic nepřehánět. Za určitých pravidel a regulací by podle ní mohla být více přijímána v rámci společnosti.

Drogy tlumivé

Tento typ látek vnímá informantka 3 negativně. Zdají se jí nebezpečné, zejména při nezodpovědném zacházení. „Přimhouřila bych oko, kdyby je někdo používal jednou za uherský rok nebo jen na zkoušku, ale i tak mi to přijde nebezpečné.“

Drogy budivé

Na drogy budivé má informantka 3 podobný názor jako na drogy tlumivé. Přijdou jí nebezpečné, zejména kvůli rychlému vzniku závislosti a faktu, že ovlivňují jak fyzické tak psychické zdraví člověka.

Drogy halucinogenní

Její postoj k drogám halucinogenním je komplikovanější. Chápe, že tyto drogy mohou někoho lákat, ale je podle ní potřeba přistupovat k nim s velkou opatrností. Uvedla, že tento typ drog může přispívat při léčbě psychických problémů, ale jejich běžné užívání neschvaluje.

Zkušenosti s návykovými látkami

Legální a nelegální návykové látky

Informantka 3 uvedla, že ze všech návykových látek má zkušenosti pouze s alkoholem, který pije pouze v malém množství s rodinou při oslavách. Nikdy by žádné jiné návykové látky zkusit nechtěla, má strach, jaký vliv by na ní měly.

Názor na vztah subkultury a návykových látek

Vliv subkultury na užívání návykových látek

Informantka 3 uvedla, že často vidí členy svých subkultur užívat návykové látky jako formu protestu. Sama toto ale neschvaluje a myslí si, že jsou mnohem lepší způsoby, jak protestovat. Sama uvádí, že se v tomto směru cítí být odlišná od ostatních členů, jelikož návykové látky užívat nehce. Uvedla také, že se podle jejího názoru návykové látky užívají více v subkultuře punk než goth. Návykové látky se podle jejích slov užívají zejména na koncertech a večírcích.

Předsudky společnosti o subkultuře a návykových látkách

Podle informantky 3 existují předsudky spojené se subkulturami a návykovými látkami. Sama však s tímto nesouhlasí – návykové látky by podle ní neměly být součástí subkultur. „*Subkultury by měly být vnímány v širším kontextu. Jsou o sobě, vyjádření odlišnosti a ne nutně o drogách nebo destruktivním chování.*“

6.4 Informantka 4

Základní charakteristika

Informantka 4 je žákyní střední odborné grafické školy. Je jí 16 let a považuje se za součást goth subkultury, ve které se pohybuje zhruba 2 roky. Návykové látky nepovažuje za součást své subkultury.

Subkultura

Identita v rámci subkultury

Její styl nespadá pouze pod jednu subkulturu, avšak nejblíže se stotožňuje se subkulturou goth. Člena této subkultury z ní nedělá pouze styl oblékání a make-up, ale zejména její názory, které sdílí s ostatními členy. Odlišný styl oblékání má již zhruba 5 let, ale členem subkultury jako takovým se stala před dvěma lety. Uvedla: „*Dlouho jsem hledala, co mi sedne.*“ Vždy měla pocit, že je něčím jiná. I proto se stala členem subkultury.

Názory spojené se subkulturou

V rámci její subkultury je pro ní důležitá možnost pro člověka, aby sám sebe prezentoval tak, jak chce, ve smyslu make-upu a oblékání, aniž by ho někdo soudil. Vymezuje se proti rasismu, xenofobii a homofobii nebo odsuzování lidí na základě něčeho, co nemohou změnit. Podporuje také svobodu názoru.

Názory na návykové látky

Legální návykové látky

Informantka 4 nemá na alkohol vyhraněný názor. Nevadí jí, ale měl by se podle ní užívat s mírou. Neměli by podle ní pít například lidé, kteří jsou pod vlivem agresivní. Také zmínila, že alkohol by nikdy neměl být řešením problémů. Alkohol považuje za drogu jako jsou ostatní a neměl by podle ní být společensky tolerován, pokud nejsou tolerovány i ostatní látky. Klasické cigarety bere jako něco již ustáleného ve společnosti. Jak klasické tak elektronické cigarety jí přijdou stejně škodlivé, i když sama přiznává, že někdy kouří.

Marihuana

Marihuana podle informantky 4 může přispět k podpoření kreativity člověka. Nic by se nemělo podle jejích slov přehánět, ale nic špatného na ní nevidí. „*Nemyslím si, že je na ní něco horšího, než je třeba na cigaretách.*“ Měla by podle ní být více přijímána ve společnosti.

Drogy tlumivé

Podle informantky 4 mohou některé tyto látky pomoci s utlumením, avšak měly by se brát opatrně, kvůli závislostem. Osobně by nic takového nezkoušela a považuje je celkově za nebezpečné, ale je to podle ní každého osobní věc.

Drogy budivé

Na drogách budivých pozitiva nevidí. Podle ní tyto látky daného jedince „rozhodí.“ Uvedla: „*Vybuduje se závislost, je to drahé a člověku to absolutně nepomůže.*“

Drogy halucinogenní

V pozitivním světle nevidí ani drogy halucinogenní. Uvedla, že by je neužívala, jelikož jejich účinky jsou podle ní nepředpokladatelné. „*Možná zkusit jednou a nechat být, ale tam zase pokoušíte hranici závislosti.*“

Zkušenosti s návykovými látkami

Legální návykové látky

Informantka 4 uvedla, že občas kouří s kamarády na různých akcích. Alkohol pije také, ale ne ve velké míře. „*Není to nic velkého, jen takové klasické opití nebo cigareta s kamarádem.*“

Nelegální návykové látky

Informantka 4 uvedla, že z nelegálních návykových látek má přímou zkušenost pouze s marihuanou. Užila ji pouze jednou a podle jejích slov na ni neměla žádný efekt. Nepřímo má zkušenost s psilocybinovými houbami, které užívá její kamarád. K „tvrdším“ návykovým látkám se podle jejích slov nikdy nedostala.

Názor na vztah subkultury a návykových látek

Vliv subkultury na užívání návykových látek

Její subkultura podle informantky 4 nemá vliv na užívání návykových látek. Tvrdí, že návykové látky budou lidé užívat, ať už jsou součástí nějaké ze subkultur mládeže či nikoliv. Uvedla však, že když kouří cigarety, je to s jejími kamarády, kteří jsou zejména ze subkultury metal.

Předsudky společnosti o subkultuře a návykových látkách

Informantka 4 nevnímá předsudky o své subkultuře ve spojení s návykovými látkami, ale spíše ohledně jejího stylu jako takového, zejména, když je mimo skupinu lidí s tímto daným stylem.

DISKUZE

6.5 Splnění cíle práce

Cíl práce byl splněn prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru s jednotlivými členy daných subkultur. Vzhledem k malému počtu informantů nelze výsledky zobecnit, domnívám se však, že i tak přináší hodnotný vhled do názorů určité části členů daných subkultur, co se týká návykových látek, a to i ve spojení se samotnými subkulturami mládeže. Jako možný podnět k zlepšení projektu i dalšímu bádání považuji fakt, že jsem rozhovory vedla pouze se ženami. Pro vylepšení výsledků by bylo vhodné v budoucím výzkumu zahrnout i muže.

6.6 Vyhodnocení tazatelských otázek

Hlavní výzkumná otázka: Jaký je vztah vybraných příslušníků k návykovým látkám?

Informantky se ve svých odpovědích, co se týká jejich celkového postoje k návykovým látkám, lišily. Dvě uvedly, že pouze pijí alkohol v menším množství, jedna uvedla, že ve větším množství užívá pouze legální návykové látky a jedna z informantek uvedla, že mimo legální návykové látky užívá pouze marihuanu. Shodné je však, že ani jedna z nich nemá přímou zkušenost s jinou nelegální návykovou látkou než marihuanou.

Alkohol vesměs označily za látku, kterou je potřeba užívat v menší míře, ale v takové je v pořádku, pouze jedna z nich ho považuje za nebezpečný. Dvě informantky vnímaly cigarety za něco spíše pozitivního či přirozeného a dvě za spíše něco negativního. Marihuanu vnímaly neutrálně až pozitivně, ani jedna z nich ji neoznačila za něco, o čem by si myslely, že je špatné. Drogy tlumivé a budivé ve směs považovaly za něco, co by nezkoušely a co je nebezpečné, trochu mírněji ale vnímaly látky halucinogenní, které dvě z nich označily za něco, co může mít i pozitivní účinek.

Vedlejší výzkumná otázka 1: Která z nelegálních návykových látek je nejvíce přijatelná pro dané příslušníky vybraných subkultur? ?

Ohledně nelegálních návykových látek se dá říct, že informantky nejvíce přijatelnou shledávaly marihuanu. Halucinogenní látky nepovažovaly za ryze negativní, ale neoznačovaly je ani za pozitivní. Negativně vesměs vnímaly všechny ostatní typy nelegálních návykových látek.

Vedlejší výzkumná otázka 2: Která z legálních návykových látek je nejvíce přijatelná pro dané příslušníky vybraných subkultur?

Za nejvíce přijatelnou návykovou látku by se dal v očích informantek považovat alkohol. I ty, které se celkově proti návykovým látkám vymezovaly, sdělily, že někdy alkohol alespoň ochutnaly a tři z nich jej označily za ne tak škodlivý a jen jedna ho označila jako látku, která je stejná jako ostatní drogy. U cigaret byly názory více smíšené a jedna z informantek se proti nim silně vymezila.

Vedlejší výzkumná otázka 3: Jaký vliv má na zkušenost s návykovými látkami příslušnost ve vybrané subkultuře?

Názory informantek se na toto téma také lišily. Dvě uvedly, že členství v subkultuře má vliv na užívání návykových látek a dvě zase tvrdily, že ne. Názor těch, které uvedly že ne, spočíval ve faktu, že podle nich návykové látky budou lidé užívat, ať už jsou v subkultuře mládeže či nikoliv. Jedna z těchto dvou viděla spojitost s návykovými látkami spíše v jiných činnostech, které se můžou k subkulturám mládeže vázat. Ty, které uvedly, že ano, viděly často návykové látky na koncertech apod. Jedna z nich uvedla, že členové její subkultury vnímají užívání návykových látek jako formu protestu, druhá z nich dokonce označila návykové látky za přímou součást své subkultury. Z odpovědí informantek lze nepřímou vyvodit, že podle jejich názorů se návykové látky nejméně vztahují k subkultuře goth a ve větší míře k subkulturám punk a zejména k subkultuře metal.

6.7 Porovnání výsledků s výsledky jiných autorů

Z praktického výzkumu vzešly různé postoje informantek, které prokázaly zejména, že ne všichni členové subkultur užívají návykové látky nebo s jejich užíváním souhlasí. Nicméně byl prokázán také fakt, že návykové látky mívají svoje místo v některých subkulturách, podle informantek zejména v subkultuře metal a v menším měřítku také ve subkultuře punk. Toto zjištění odporuje například kvantitativní části práce Vybrané subkultury mládeže na Královéhradecku a jejich vztah k drogám, která uvádí, že subkultury mládeže nemají vliv na zkušenost členů s návykovými látkami (Dymák, 2016).

ZÁVĚR

Hlavním záměrem této práce bylo zmapovat postoje některých příslušníků vybraných subkultur mládeže k návykovým látkám. Na základě polostrukturovaného rozhovoru byly zjištěny barvitě postoje daných příslušníků subkultur goth, punk a metal. Všichni respondenti vesměs uvedli, že subkultura pro ně neznamená pouze styl oblékání, ale také zejména politické názory, které sdílí s ostatními členy. Co se týká návykových látek konkrétně, alkohol byl označen vesměs za přijatelný v menším množství, cigarety byly vnímány spíše negativně, mezi klasickými a elektronickými cigaretami informanti nevnímali výraznější rozdíl. Marihuana byla vnímána buď pozitivně nebo neutrálně, návykové látky tlumivé a budivé byly celkově označeny za nebezpečné a negativní, na látky halucinogenní byly smíšené názory. Informanti měli z nelegálních látek přímé zkušenosti pouze s marihuanou, ani jeden respondent neměl přímé zkušenosti s tlumivými či budivými návykovými látkami. Co se týká legálních návykových látek, měli všichni alespoň minimální zkušenost s alkoholem a někteří s cigaretami. Návykové látky byly označeny za součást subkultury metal. Někteří respondenti označili návykové látky za součást subkultury punk, ostatní s tímto nesouhlasili. Návykové látky nebyly označovány jako součást subkultury goth. Dva respondenti uvedli, že lidé, kteří nejsou součástí subkultur mají k jejich subkulturám předsudky spojené s užíváním návykových látek, zbytek však takové předsudky nevnímal.

Největší přínos práce spatřuji ve faktu, že se dívá na téma podrobněji. Může přispět k náhledu na danou problematiku bez předsudků a stereotypů, výsledky by se také daly použít v dalších podobných projektech se stejným tématem. Práce by mohla přispívat také k prevenci, například jako zdroj pro programy primární prevence na základních školách.

LITERATURA

- DYMÁK, Lukáš, 2016. Vybrané subkultury mládeže na Královéhradecku a jejich vztah k drogám. [online], cit. 2024-2-1 url: <https://theses.cz/id/0urc1l/STAG83733.pdf>.
- FIKAROVÁ, Kristýna, 2019. Zneužívání návykových látek u adolescentů. [online], cit. 2024-12-20 url: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/106181>.
- GOODLAD, lauren M. E., a BIBBY, Michael, 2007. Goth: Undead Subculture. Durham: Duke University Press. ISBN: 0822339218.
- HENDL, Jan, 2005. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-485-4.
- KABÁTEK, Aleš, 2018. Subkultura mládeže. [online], cit. 2025-1-10 url: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Subkultura_ml%C3%A1de%C5%BEE.
- KALINA, Kamil, 2015. Klinická adiktologie. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-4331-8.
- KRIEGELOVÁ, Marie, 2011. Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-2333-4.
- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana, 2006. Vývojová psychologie. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-1284-0.
- MACEK, Petr, 2003. Adolescence. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-747-7.
- NIELSEN SOBOTKOVÁ, Veronika, 2014. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-9308-5.
- NEŠPOR, Karel, 2000. Návykové chování a závislost. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0189-2.
- PRAJEROVÁ, Pavla, 2010. Příčiny a následky drogové závislosti a její léčba. [online], cit. 2025-1-10 url: https://www.pvsps.cz/data/2016/12/16/12/prajerova_pavla_bc_-_2010.pdf.
- REICHEL, Jiří, 2011. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-3006-6.
- SMOLÍK, Josef, 2017. Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty. Brno: Mendelova univerzita. ISBN: 978-80-7509-498-8.
- VÝROST, Josef a SOLLÁROVÁ, Eva, 2019. Sociální psychologie: Teorie, metody, aplikace. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-5775-9.

A PŘÍLOHY

Tazatelské otázky:

Všeobecné úvodní otázky:

Jak vnímáte svoji identitu v rámci subkultury? (Jak se označujete, co z Vás dělá člena této subkultury, co to pro vás znamená?)

Jak dlouho jste členem této subkultury a co vás k tomu vedlo?

TO ke zodpovězení DVO1

Máte zkušenost s nelegálními látkami? Pokud ano, jakou?

Jaký je Váš názor na marihuanu? Měla by podle Vás být společensky přijímána?

Jaký je Váš názor na drogy tlumivé? (např. xanax, heroin)

Jaký je Váš názor na drogy budivé? (např. pervitin, kokain)

Jaký je Váš názor na drogy halucinogenní? (např. LSD, extáze)

TO ke zodpovězení DVO2:

Máte zkušenost s legálními návykovými látkami? Pokud ano, jakou?

Jaký je Váš názor na alkohol?

Jaký je Váš názor na cigarety? (A cigarety elektronické?)

TO ke zodpovězení DVO3:

Jaký má podle Vás členství v této subkultuře podíl na užívání návykových látek?

Setkáváte se ve své subkultuře s užíváním návykových látek – pokud ano, při jakých příležitostech?

Pocítujete ze strany většinové společnosti předsudky a stereotypy týkající se vaší subkultury v souvislosti s návykovými látkami?

Obrázek 1: Tazatelské otázky pro rozhovor (autorka)

Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru a jeho následným vyžitím pro účely středoškolské odborné práce Postoje příslušníků vybraných subkultur k návykovým látkám

Podpisem vyjadřuji souhlas s následujícím:

- Byl/a jsem informován/a o účelu rozhovoru, kterým je sběr dat pro potřeby výzkumu středoškolské odborné práce Judity Maisnerové s názvem Postoje příslušníků vybraných subkultur k návykovým látkám. Cílem práce je zmapování postojů jednotlivých příslušníků vybraných subkultur k návykovým látkám.
- Bylo mi sděleno, jak bude rozhovor probíhat. Jsem seznámen/a s právem odmítnout odpovědět na jakoukoli otázku či odvolat účast na výzkumu.
- Souhlasím s nahráváním následujícího rozhovoru a jeho následným zpracováním. Zvukový záznam rozhovoru nebude poskytnut třetím stranám a po přepsání bude vymazán.
- Byl/a jsem obeznámen/a s tím, jak bude s rozhovory nakládáno a jakým způsobem bude zajištěna anonymita i po skončení rozhovorů, která znemožní identifikaci mé osoby. Nikde nebude uvedeno mé jméno či jiné osobní údaje, díky kterým bych mohl/a být identifikován/a.
- Dávám své svolení k tomu, aby výzkumnice použila rozhovor pro potřeby své práce a některé části v ní může citovat, zvuková nahrávka a transkripce rozhovoru však bude po ukončení výzkumu smazána.

Datum:

Podpis respondenta:

Podpis výzkumníka:

Obrázek 2: Vzor informovaného souhlasu k rozhovoru (autorka)